

УДК 373.211.24.06 (045)

Дябел Л. І., Полякова А. С.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Стаття присвячена одному з актуальних питань роботи соціального педагога в сучасних умовах на базі дошкільного навчального закладу. Доведено значущість роботи соціального педагога у розвитку та соціальному становленню дитини. Соціальний педагог у дошкільному навчальному закладі – новий тип педагога; він допомагає вихованцю зрозуміти навколишній світ, піклується про формування моральних, загальнолюдських цінностей, аналізує процес формування особистості як соціальний процес, процес розвитку її нахилів та здібностей. Визначено ті соціальні ролі, які може виконувати соціальний педагог у роботі в дитячому дошкільному закладі: посередника, адвоката, помічника, соціального терапевта й наставника, конфліктолога, експерта. Розглянуто напрями роботи соціального педагога в просторі соціально-культурного середовища мікрорайону та види роботи з педагогічним колективом дошкільного закладу та батьками вихованців.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, соціальний педагог, напрями роботи соціального педагога, батьки, вихованець.

Щоб забезпечити різнобічний розвиток особистості кожної дитини, необхідні зусилля всього суспільства, всіх державних і громадських структур. У центрі всіх громадських інтересів стоїть особистість. Згідно з Положенням про психологічну службу, соціальний педагог співпрацює у дошкільному навчальному закладі з усіма учасниками навчально-виховного процесу (педколективом, дітьми та їхніми батьками), за потреби - з громадськими організаціями. Поле діяльності досить велике. Основне завдання, яке ставить перед собою соціальний педагог – це допомогти людині зробити її життя більш осмисленим, значущим, розвивати життєві сили, виявляти допомогу і підтримку тим, хто її потребує. Тому ще з раннього віку потрібно приділяти увагу в розумовому вихованні дитини, розвивати здатність до пізнання навколишнього середовища, вміння орієнтуватися в ньому, знаходити правильні способи вирішення життєво важливих проблем.

Питання діяльності соціального педагога в загальноосвітніх закладах вивчали вітчизняні дослідники О. Безпалько, В. Бочарова, Т. Веретенко, І. Зверєва, А. Капська, Л. Коваль, С. Хлебик та ін. Соціально-педагогічні аспекти виховання дітей дошкільного віку досліджували Т. Алексеєнко, С. Болтівець, О. Кононко, Т. Поніманська та ін. Науковці розкривають зміст соціального виховання дошкільнят, наголошують на важливості співпраці з батьками, потребі у розширенні функцій дошкільного навчального закладу

шляхом запровадження соціально-педагогічного патронату сімей, що виховують дітей дошкільного віку, зокрема з вадами психічного розвитку, які з різних причин не відвідують ДНЗ. На думку дослідників, залучення соціального педагога дошкільного навчального закладу до соціально-педагогічного патронату допоможе охопити всіх дітей мікрорайону міст, селищ дошкільною освітою, сприятиме попередженню негативних проявів насильства над дітьми, своєчасної нейтралізації несприятливих наслідків руйнування сім'ї, організації різноманітних виховних заходів як у дошкільному навчальному закладі, так і в мікрорайоні.

Отже, на сьогодні виникає потреба у конкретизації напрямів діяльності соціального педагога в ДНЗ, розробці змісту та форм його роботи, яка суттєво відрізняється від роботи соціального педагога в загальноосвітній школі, узагальненні існуючого передового педагогічного досвіду. Тому метою нашої статті є дослідження тих особливостей роботи соціального педагога, які притаманні саме дошкільному навчальному закладі.

Дошкільне дитинство – унікальний період в житті людини, час, коли формується здоров'я, здійснюється розвиток особистості. Саме цей період є сензитивним для формування первинного світогляду у дитини, самосвідомості, розвитку соціальних властивостей тощо. У цьому віці дитина перебуває в повній залежності від оточуючих її дорослих – батьків та педагогів. Від того, якими є умови розвитку малечі в соціальному довіллі залежить її подальша життєва позиція. Нагальним є питання в яких умовах проходить виховання дитини. Соціально-економічний стан сучасного суспільства створює батькам багато проблем. Це призводить до погіршення фізичного і психічного стану, що позначається й на вихованні дітей. Поряд з родинами, де зберігаються родинні традиції і є позитивний досвід виховання дітей, зростає кількість таких, де спостерігається зменшення «виховних ресурсів» батьків. Зокрема, йдеться про зниження якості і кількості мовленнєвого спілкування, зміну батьківських установок. Батьки стають більш авторитарними, частіше застосовують тілесні покарання, вимоги до дисципліни в них більш жорстокі. Усе це негативно позначається на розвитку дитини. Яким чином можна змінити ситуацію, яка склалася, і яка роль соціального педагога дошкільного закладу є досить актуальним питанням в сучасних умовах і має свої особливості.

Для дошкільних навчальних закладів посада соціального педагога ще зовсім нова. У наказі Міністерства освіти і науки України від 4 листопада 2010 року N1055 «Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів» наголошується, що посада соціального педагога вводиться до штатного розкладу дошкільних навчальних закладів, що не містять такі посади [6]. У листі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України зазначається, що введення посад соціальних педагогів в штат дошкільних навчальних закладів покладає на керівників служби особливу відповідальність за відпрацювання алгоритму, моделей діяльності, нормативно-правове та методичне забезпечення [5]. «Керівникам психологічних служб необхідно запланувати позачергове навчання фахівців, призначених на посади

соціальних педагогів дошкільних навчальних закладів з окресленої проблематики» [2, с. 12]. На сьогодні виникає потреба в конкретизації напрямів діяльності соціального педагога в ДНЗ, розробці кваліфікаційної характеристики, змісту та форм його роботи, яка суттєво відрізняється від роботи соціального педагога в загальноосвітній школі, узагальненні існуючого передового педагогічного досвіду.

Як правило, чинний стан діяльності свідчить, що посада соціального педагога є лише у великих містах. І тому, певна частина функціональних обов'язків соціального педагога додатково покладається на вихователя та інших педагогічних працівників. У процесі практичної діяльності соціальні педагоги, зокрема соціальні педагоги дошкільних навчальних закладів, виконують різні соціально-педагогічні ролі. Аналіз нормативних документів і праць дослідників з проблем соціальної педагогіки дають підстави виокремити такі ролі соціального педагога:

- посередника, який сприяє взаєморозумінню між окремими дітьми, дорослими та їх оточенням;
- адвоката, захисника інтересів і законних прав дитини;
- помічника у вирішенні проблем, який допомагає розширити компетентність і здатність власними силами вирішувати певні проблеми;
- соціального терапевта й наставника дітей, сім'ї, оточуючих їх людей, який турбується про здоров'я сім'ї, її моральні загальнолюдські цінності, своєчасне вирішення проблем, що виникають;
- конфліктолога, який допомагає передбачити, уникнути, а вразі потреби й вирішити конфліктні ситуації, що виникають у дітей;
- експерта в постановці соціального діагнозу й визначенні методів компетентного втручання;
- організатора індивідуального й групового соціального виховання особистості.

Головне завдання соціального педагога дошкільного закладу – сприяти створенню соціально-сприятливого середовища для кожного вихованця. Є очевидним, що важливий акцент у щоденній діяльності соціального педагога доцільно зробити на роботі з вихователями дитячого навчального закладу та батьками. Він може використовувати всі види роботи (психодіагностику, консультування, корекційно-розвивальну та психологічну просвіту). Кожен із цих видів роботи має свою специфіку в роботі саме з вихователями. Найбільше уваги в роботі приділяється психологічній просвіті, далі йде консультування, психодіагностика та корекційно-розвивальна робота. У роботі з батьками соціальний педагог повинен навчити їх співвідносити новоутворення дитячого віку з віковими і психологічними нормами, розпізнавати емоційні прояви у дитини, відпрацювати стилі реагування на такі прояви і поведінку, сформувати у батьків відповідальне ставлення до виконання батьківських обов'язків тощо. «Співпраця передбачає передусім оптимізацію батьківських, подружніх та родинних взаємин, допомогу батькам у кращому розумінні вікових психічних змін дитини, мотивів учинків оточуючих, установок та ціннісних орієнтацій

одне одного. соціальний педагог має налаштовувати батьків на спільне з дитиною розв'язання проблем особистісного розвитку та співжиття» [1, с.34].

Як відомо, однією з особливо важливих умов ефективності взаємодії будь-якого колективу є позитивний, сприятливий психологічний мікроклімат у його межах. Саме тому провідною функцією соціального педагога в межах навчально-виховного закладу є налагодження і підтримка такого мікроклімату серед педагогів та адміністрації. Важливою сутнісною характеристикою соціально-педагогічної діяльності є її гуманістичні цінності. Вони передбачають усвідомлення соціальним педагогом цінності й неповторності життя кожної людини, її права на гідне людське життя; визнання необхідності створення оптимальних умов для її життєдіяльності й життєзабезпечення. Власне, цінності соціально-педагогічної діяльності свідчать, на думку проф. А.Капської, «про її комплексний характер, гуманістичну природу і сутність» [7, с.21]. Робота соціального педагога дошкільного навчального закладу за такими напрямками: педагогізація соціально-культурного середовища мікрорайону; здійснення соціально-педагогічного патронату дітей мікрорайону, які не відвідують дошкільний навчальний заклад; забезпечення педагогічного всеобучу батьків та інших членів родини (дідусів та бабусь), опікунів, прийомних батьків, усіх, хто причетний до виховання дітей; допомога родині у вихованні дітей відповідно до запитів батьків та особливостей виховання в конкретній родині; організація змістовного дозвілля дошкільнят в ДНЗ та мікрорайоні; робота з попередження насильства в сім'ї над дітьми та робота з дітьми, які зазнали насильства; робота з дітьми з особливими потребами та їхніми батьками, створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища; супровід процесу адаптації дитини та батьків до дошкільного навчального закладу; визначення психологічної готовності дітей до навчання в школі; посередницька роль у взаєминах дитини, родини з освітніми, соціокультурними закладами мікрорайону.

Отже, робота сучасного дошкільного закладу як відкритої соціально-педагогічної системи передбачає розширення її виховних і освітніх функцій, турботу про гуманізацію середовища, що оточує дитину, ініціативу в соціально-педагогічної діяльності в мікрорайоні. Освітні установи знаходять нову соціальну роль, що сприяє формуванню перспективних культурно-освітніх моделей. Саме соціальна педагогічна робота дозволяє вносити такі зміни в систему виховання дітей, які забезпечує оптимальні умови для їх особистісного становлення, соціального захисту, соціалізації відповідно до Конвенції ООН про права дитини. Соціальний педагог збирає інформацію, пов'язану з потребами дітей, організовує консультацію з питань прав та обов'язків дітей, що мають пільги і одержують допомоги. Він аналізує ситуацію клієнта і надає йому альтернативні підходи до вирішення проблем. Виявляючи проблеми і труднощі в сфері сім'ї, спілкування і відносин між людьми, соціальний педагог у процесі діагностики диференціює виявлені проблеми і виводить на їх рішення фахівців-професіоналів різних професій і різного профілю.

Використана література:

1. І.Бєлова О. Нормативна документація соціального педагога / О. Бєлова, Л. Письмак. – К.: Шк.світ, 2008. – 120 с.
2. Дичківська І. Соціально-педагогічна компетентність: інноваційні підходи // Дошкільне виховання. – 2009. – № 7. – С. 10–14.
3. Закон України "Про дошкільну освіту" // Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / [Упоряд. Панок В.Г., Цушко І.І., Обухівська А.Г.]. – К.: Ніка- Центр, 2005. – С. 24–33.
4. Закон України "Про освіту" // Виховна робота в закладах освіти України. – Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 43–75.
5. Лист МОН України № 1/9-114 від 18.02.2011 р. "Про застосування Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/14600/>
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 4 листопада 2010 р. № 1055 "Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10>
7. Соціальна педагогіка: Підручник / А.Й.Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 468 с.

ДЯБЕЛ ЛАРИСА ИВАНОВНА, ПОЛЯКОВА АНЖЕЛИКА СЕРГЕЕВНА, Особенности работы социального педагога в дошкольных учреждениях в современных условиях.

Статья посвящена одному из актуальных вопросов работы социального педагога в современных условиях на базе дошкольного учебного заведения. Доказано значимость работы социального педагога в развитии и социальном становлении ребенка. Социальный педагог в детском саду - новый тип педагога. Он помогает воспитаннику понять окружающий мир, заботится о формировании нравственных, общечеловеческих ценностей, анализирует процесс формирования личности, как социальный процесс, процесс развития его склонностей и способностей. Определены те социальные роли, которые может выполнять социальный педагог в работе в детском дошкольном учреждении: посредника, адвоката, помощника, социального терапевта и наставника, конфликтолога, эксперта. Рассмотрены направления работы социального педагога в пространстве социально-культурной среды микрорайона и виды работы с педагогическим коллективом дошкольного учреждения и родителями воспитанников.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа, социальный педагог, направления работы социального педагога, родители, воспитанник.

DYABEL LARISA, POLYAKOVA ANZHELYKA, *Features of social work teacher in preschool in modern conditions.*

The article is devoted to one of the topical issues of social pedagogy in modern conditions at the kindergarten institutions. Brought importance of social pedagogy in development and social advancement of the child. Social worker in kindergartens - a new type of teacher. It helps the pupil to understand the world, takes care of formation moral and human values, analyzes the process of identity formation as a social process, the development of aptitudes and ability. Defined the social roles that can perform social work as a teacher in kindergartens: mediator lawyer assistant, social therapist and mentor, conflict resolution and expert. Considered directions of the social teacher in space socio-cultural environment of the neighborhood and the types of teaching staff and parents of pre-school children. Keywords: social and pedagogical work, social pedagogue, directions of social workers, parents, pupil.

УДК 7:37.091.2

Карнова І. Г.

МИСТЕЦТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статті розглядається проблема пріоритетних напрямів організації виховання у сучасній системі освіти, зокрема, у вищій школі. Підкреслюється, що поруч із духовною та гуманістичною засадами сучасного виховання актуального значення набуває національна складова. У процес національного виховання молоді має бути задіяний весь арсенал національної культури: засоби рідної мови, історія рідного народу, етнографічне, літературне, фольклорне краєзнавство, національна міфологія, фольклор, національна символіка, релігійні та виховні традиції, національні звичаї і обряди, народна творчість. В статті досліджується особливе значення мистецтва (література, театр, музика та ін..) у справі національного виховання молодого покоління.

Ключові слова: молодь, національна культура, національна самосвідомість, національне виховання, основні засади національного виховання, мистецтво, творче студентське об'єднання.

Не дивлячись на те, що покращення соціального становища молодого покоління є одним із пріоритетних напрямків соціальної молодіжної політики нашої держави [8], слід зазначити, що соціалізація представників молоді України, особистісний розвиток молодої людини відбувається в досить складних умовах політичної нестабільності та військового конфлікту, наростання кризових явищ в суспільстві, падіння ролі сім'ї як традиційного і досить ефективного інституту соціалізації, окремих засад моралі, зростання соціально-правової незахищеності населення, незатребуваності спеціалістів